

BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ PAAUGLIŲ SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Anotacija. Straipsnyje analizuojami bendrojo ugdymo mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodikliai lyties aspektu. Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklių lygį pagal lytį. Tyrime dalyvavo 371 vidurinių mokyklų 15–16 metų paaugliai. Nustatyta, kad vidurinių mokyklų paauglių merginų ir vaikinių vertinimai statistiškai patikimai skiriasi pagal socialinės kompetencijos rodiklius: bendrą pasitikėjimą savimi, atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, gebėjimą paprašyti paslaugos lygį, tačiau merginų ir vaikinių vertinimai statistiškai patikimai nesiskyrė pagal nenuolaidumą, galėjimą pareikalauti ir nesijautimą kaltu.

Esminiai žodžiai: bendrojo ugdymo mokyklos, paaugliai, socialinė kompetencija.

Ivadas

Viena iškiliausių Lietuvos edukologijos mokslo asmenybių profesorė M. Lukšienė taip pat labai aiškiai ir pagrįstai darė išvadą, kad šiandien jauna asmenybė nesugeba išklausti ir išgirsti kito minties, objektyviai įvertinti nei kito, nei savosios pozicijos ir remti tai, kas pažangiausia, kas reikšmingiausia, kas reikalingiausia, o tai leidžia manyti, kad jaunoji karta stokoja socialinės kompetencijos [10]. M. Lukšienė savo moksliniais darbais pagrindė, kad kompetentingos asmenybės ugdymas yra vienas iš kertinių uždavinių. Socialiai kompetentingą asmenybę pristatė kaip aktyviai veikiančią visuomenėje, rūpestingą, atsakančią už gyvenimą, nuolatos reaguojančią į įvairius iššūkius bei pokyčius [11].

Tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių darbuose [5; 12; 14; 15; 16; 18] atskleista, kad asmens socialinė kompetencija tam tikrais jo amžiaus tarpsniais turi savitų bruožų, tačiau, kai kalbama apie paauglių socialinę kompetenciją, susiduriama su nevienodu šios sąvokos traktavimu. Pavyzdžiui, aptardami socialinę paauglių kompetenciją, pabrėžia jos komponentus [3]: sprendimų priėmimą, problemų sprendimą, savęs pažinimą, empatiją, kiti autoriai [21] išryškina paauglių pasiekiamus socialinius rezultatus, tokius kaip draugų turėjimas, gebėjimas būti populiariam ir kitų mėgstamam, veiksmingai bendrauti su ben-

draamžiais. Tačiau pastarąjį dešimtmetį tiek užsienio mokslininkai [7; 8; 9; 15; 16], tiek Lietuvos autoriai [2; 12; 19; 20; 21] gilinasi ne į socialinės kompetencijos sampratos interpretacijas, bet moksliniuose darbuose išryškino paauglių socialinės kompetencijos tyrimų svarbą. Vis plačiau atskleidžiama, kad pozityvioji socialinės kompetencijos raiška turi didžiulės įtakos paauglių socialiniam elgesiui bei jų socialinei adaptacijai.

Tyrimai [1; 14] parodė, kad paauglystės tarpsniu asocialus elgesys taip pat susijęs su socialinės kompetencijos trūkumu ir santykių su bendraamžiais, tėvų problemomis, dėl to pagrindinis tyrėjų dėmesys kurį laiką buvo kreipiamas dažniausiai į paauglių asocialaus elgesio problemas. Mokslinėse publikacijose [22] atskleista, kad skirtingais amžiaus tarpsniais asmens socialinė kompetencija turi savitų bruožų, pavyzdžiui, paauglystėje išauga bendraamžių bei draugų vaidmuo, todėl paaugliui daug svarbesnė tampa pastarųjų nuomonė. Akivaizdu, kad bendraamžių pripažinimas turi tiesioginę įtaką socialinei paauglio kompetencijai, taip pat nurodoma, kad teigiamai save vertinantys paaugliai labiau pasitiki savimi, geba geriau užmegzti draugystę su bendraamžiais, o neigiamai save vertinantys – sunkiai bendrauja, dažniau jaučiasi vieniši, labiau linkę priimti neadekvačius sprendimus, blogiau mokosi. Paauglių socialinės kompetencijos tyrimų aspektas taip pat svarbus ir ugdymo procese [5], nes padeda geriau pažinti savo vidinį pasaulį, aplinką, jos įtaką veiksams ir tarpusavio santykiams.

Vis dėlto apibendrintų tyrimų analizė parodo, kad tikslinga tirti paauglių (mūsų atveju 15–16 metų vidurinių mokyklų paauglių merginų ir vaikinių), socialinės kompetencijos rodiklius, tokius kaip: pasitikėjimą savimi, atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, gebėjimą paprašyti paslaugos, nenuolaidumą, galėjimą pareikalauti, nesijautimą kaltu dėl to, nes tai padeda paaugliams efektyviau valdyti socialines situacijas, daro poveikį jų asmeniui gyvenimui.

Tyrimo objektas – bendrojo ugdymo mokyklų 15–16 metų paauglių socialinė kompetencija.

Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklių lygį pagal lytį.

Tyrimo dalyviai. Tyrimas buvo organizuotas 2010–2011 m. Atrenkant tiriamuosius taikytą atsitiktinę atranką, tai reiškia, kad visų Lietuvos didžiųjų miestų bendrojo ugdymo mokyklų 15–16 metų paaugliai turėjo vienodas galimybes patekti į tiriamąją imtį. Iš sudaryto Lietuvos didžiųjų miestų bendrojo ugdymo mokyklų sąrašo atsitiktinės atrankos būdu tiriamųjų kontingentą sudarė 371 vidurinių mokyklų 15–16 metų paaugliai: 192 merginos ir 179 vaikinai. Tyrimo metu laikytasi etinių tyrimo principų. Kiekvienam tyrime dalyvavusiam paaugliui buvo paašškintas tyrimo tikslas ir užtikrintas duomenų anonimiškumas. Tiriamieji į klausimus atsakinėjo prieš pamokas, gavę žodinius mokyklų administracijos leidimus.

Tyrimo metodai: bendrojo ugdymo mokyklų paauglių socialinės kompetencijos rodiklių lygiui įvertinti naudotas socialinės kompetencijos testas [Ullriche, de Muynck, 1998, cit. pgl. 6]. Tyrimu siekiama įvertinti paauglių probleminių nuostatų, elgesio būdų spektrą ir pateikti objektyvią informaciją apie socialinės kompetencijos rodiklių lygį. Tyrimo metodikos subskalių validumą parodo Cronbach alpha koeficientai α . Visų septynių subskalių vidinis validumas yra nuo 0,61 iki 0,79 [16]. Socialinės kompetencijos testą sudaro 45 teiginiai. Tiriamieji buvo prašomi save įvertinti balais pagal skalę nuo 0 (*taip visiškai nebūna, visiška netiesa*) iki 5 (*visiška tiesa*), atsižvelgiant į tai, kaip, tiriamojo nuomone, jo asmenybės savybės ar elgesys skirtingose situacijose jam labiausiai yra priimtinas. Testą sudaro 7 subskalės. *Bendras pasitikėjimas savimi* – teikia informaciją apie tiriamojo pasitikėjimą savimi kon-

krečiai neapibrėžtose situacijose; apie savo svarbumo suvokimą, ryžtingumą. *Atsparumas nesėkmėms ir kritikai* – leidžia įvertinti tiriamojo gebėjimą priimti aplinkinių negatyvius vertinimus ir nepritarimą. *Gebėjimas reikšti jausmus* – parodo gebėjimą išreikšti savo teigiamus ir neigiamus jausmus, juos verbalizuoti, aptarti su kitu asmeniu. *Gebėjimas paprašyti paslaugos* – parodo tiriamojo gebėjimą kontaktuoti su pažįstamais ir nepažįstamais žmonėmis. *Nenuolaidumas* – parodo tiriamojo elgesį, susijusį su kitų žmonių keliamais reikalavimais. *Galėjimas pareikalauti* – parodo gebėjimą viešoje vietoje išsakyti pretenzijas ir suformuluoti savo reikalavimus. *Nesijautimas kaltu* – parodo kaltės jausmą, kuris gali kilti nepatenkinus kitų žmonių prašymų arba reikalavimų konkrečioje situacijoje, taip pat neapibrėžtą kaltės jausmą.

Statistinės analizės metodai. Tyrimo rezultatams analizuoti remtasi matematinės statistikos analizės metodu: Chi kvadrato (χ^2) kriterijumi, kuris leido įvertinti dviejų grupių atsakymų dažnių skirtumų patikimumą. Statistiškai patikimu skirtumu laikoma, kai $p < 0,05$. Tyrimo duomenims apdoroti taikyta statistinė duomenų analizė naudojant programų paketą SPSS 17.0 for Windows.

Tyrimo rezultatai

Pateikiami vidurinių mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklių tyrimo duomenys lyties aspektu. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad vidurinių mokyklų paaugliai, merginos ir vaikinai, skirtingai vertina socialinės kompetencijos rodiklių lygį. Palyginus skirtingų grupių merginų ir vaikinų pasiskirstymą pagal socialinės kompetencijos

1 lentelė

Merginų ir vaikinų socialinės kompetencijos rodiklių interpretacijos ribos (balais)

Socialinės kompetencijos rodikliai	Lytis	žemas	vidutinis	žemas
Bendras pasitikėjimas savimi	Merginos	iki 19	20–27	28–50
	Vaikinai	iki 24	25–29	30–50
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	Merginos	iki 11	12–21	22–30
	Vaikinai	iki 19	20–25	26–30
Gebėjimas reikšti jausmus	Merginos	iki 8	9–16	17–25
	Vaikinai	iki 13	14–17	18–25
Gebėjimas paprašyti paslaugos	Merginos	iki 13	14–17	18–25
	Vaikinai	iki 11	12–17	18–25
Nenuolaidumas	Merginos	iki 9	10–13	14–25
	Vaikinai	iki 9	10–13	14–25
Galėjimas pareikalauti	Merginos	iki 7	8–12	13–25
	Vaikinai	iki 11	10–13	14–25
Nesijautimas kaltu	Merginos	iki 9	10–12	13–25
	Vaikinai	iki 14	18–21	22–25

rodiklių lygį, atskleisti statistiškai patikimi skirtumai pagal bendrą pasitikėjimą ($\chi^2(2) = 8,76$; $p < 0,05$), atsparumą nesėkmėms ir kritikai ($\chi^2(2) = 7,57$; $p < 0,05$), gebėjimą reikšti jausmus ($\chi^2(2) = 6,84$; $p < 0,05$), gebėjimą paprašyti pagalbos ($\chi^2(2) = 9,08$; $p < 0,05$).

Rezultatai rodo, kad vidurinių mokyklų paaugliams vaikinams būdingas aukštesnis rodiklių bendro pasitikėjimo savimi ($p < 0,05$), atsparumo nesėkmėms ir kritikai ($p < 0,05$) lygis nei merginoms. Paauglių vertinimo duomenimis, galima pažymėti, kad aukštas pasitikėjimas savimi būdingas 46,3 proc. vaikinų ir 2,3 proc. merginų. Nustatyta, kad aukštas atsparumo nesėkmėms ir kritikai lygis būdingas daugiau nei trečdaliui tiriamųjų: aukštu šio rodiklio lygiu pasižymi 40,8 proc. vaikinų ir 30,9 proc. merginų. Rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad 15–16

metų paaugliai vaikinai savo sprendimais pasitiki labiau nei merginos neapibrėžtose ir sudėtingose situacijose, atsparesni nesėkmėms ir kritikai priimant aplinkinių neigiamus vertinimus ar nepritarimą.

Vertinant socialinės kompetencijos rodiklių – gebėjimo reikšti jausmus, gebėjimo paprašyti paslaugos – rezultatus tarp vidurinių mokyklų paauglių merginų ir paauglių vaikinų nustatyti statistiškai patikimi skirtumai.

Atskleista, kad merginos labiau nei tyrime dalyvavę vaikinai linkusios reikšti jausmus, geba dažniau paprašyti paslaugos.

Išanalizavus paauglių duomenų pasiskirstymą atskleista, kad 41,7 proc. merginų ir 28,4 proc. vaikinų gebėjimą paprašyti pagalbos vertina kaip aukštą, 35,9 proc. merginų ir 42,5 proc. vaikinų gebėjimas reikšti jausmus yra vertinamas kaip vidutinis. Išna-

2 lentelė

Vidurinių mokyklų 15–16 metų paauglių pasiskirstymas pagal socialinės kompetencijos rodiklių lygį lyties aspektu (skaičiais ir procentais)

Socialinės kompetencijos rodikliai	Tiriamieji	Lygis						$\chi^2(2)$; P
		Žemas		Vidutinis		Aukštas		
		n	%	n	%	n	%	
Bendras pasitikėjimas savimi*	Merginos n = 192	45	23,4	85	44,3	62	32,3	8,76 p < 0,05
	Vaikinai n = 179	27	15,1	69	38,6	83	46,3	
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	Merginos n = 192	49	25,7	83	43,4	59	30,9	7,57 p < 0,05
	Vaikinai n = 179	27	15,1	79	44,1	73	40,8	
Gebėjimas reikšti jausmus	Merginos n = 192	43	22,4	69	35,9	79	41,7	6,84 p < 0,05
	Vaikinai n = 179	52	29,1	76	42,5	51	28,4	
Gebėjimas paprašyti paslaugos	Merginos n = 192	41	21,7	64	33,5	86	44,8	9,08 p < 0,05
	Vaikinai n = 179	54	30,1	71	39,8	54	30,1	
Nenuolaidumas	Merginos n = 192	79	41,6	68	35,5	44	22,9	2,07 p > 0,05
	Vaikinai n = 179	67	37,5	59	32,9	53	29,6	
Galėjimas pareikalauti	Merginos n = 192	59	30,7	78	40,6	55	28,7	4,62 p > 0,05
	Vaikinai n = 179	70	39,4	73	40,8	36	20,1	
Nesijautimas kaltu	Merginos n = 192	79	41,2	48	25,1	64	33,2	3,81 p > 0,05
	Vaikinai n = 179	56	31,3	57	31,8	66	36,9	

grinėjus skirtingų grupių duomenis paaiškėjo, kad merginoms būdingas aukštas gebėjimo paprašyti paslaugos lygis, t. y. 44,8 proc. tiriamųjų, o vaikinams būdingesnis vidutinis gebėjimo paprašyti paslaugos lygis – 39,8 proc. tiriamųjų. Vis dėlto vidurinių mokyklų merginų ir vaikinių vertinimai statistiškai patikimai nesiskyrė pagal šiuos socialinės kompetencijos rodiklius: nenuolaidumą ($\chi^2(2) = 2,07$; $p > 0,05$), galėjimą pareikalauti ($\chi^2(2) = 4,62$; $p > 0,05$), nesijautimą kaltu ($\chi^2(2) = 3,81$; $p > 0,05$).

Palyginus vidurinių mokyklų paauglius pagal socialinės kompetencijos rodiklius, tokius kaip nenuolaidumas, galėjimas pareikalauti, nesijautimas kaltu, galima teigti, kad tiek merginos, tiek vaikinai šiuos rodiklius vertina panašiai.

Duomenys rodo, kad vis dėlto nemažai daliai (nuo 30,7 iki 41,6 proc.) paauglių būdingas žemas nenuolaidumo, galėjimo pareikalauti bei nesijautimo kaltu rodiklių lygis.

Rezultatų aptarimas

Remiantis M. Lukšienės pedagoginio palikimo įžvalgomis į praeitį, dabartį ir ateitį, galima teigti, kad paauglių socialinės kompetencijos rodiklių lygis galbūt susijęs su jų elgesio, aplinkos pažinimo veiksniais, taip pat gali priklausyti nuo gyvenimo vietos, jų amžiaus, lyties, socialinės patirties, nes kiekvienas iš šių veiksnių daro didelę įtaką asmens socialinei kompetencijai. Galima manyti, kad socialinė kompetencija turi didelę reikšmę ugdymo ir mokymosi vyksmui, santykiai tarp mokytojo ir mokinių turi ne tik edukacinį, bet ir socialinį pobūdį, tačiau tai papildomi veiksniai, kuriems analizuoti reikėtų atlikti naujus mokslinius tyrimus. Atliekant tyrimą daugiausia dėmesio skirta vidurinių mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklių priklausomybei nuo lyties, o kiti socialiniai veiksniai neanalizuoti. Atliktas tyrimas padėjo atskleisti vidurinių mokyklų merginų ir vaikinių socialinės kompetencijos rodiklių lygį. Šio tyrimo rezultatai neatitinka kitų [12] tyrimų rezultatų, nes nebuvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai pagal lyčių socialinės kompetencijos komponentus. Vis dėlto paminėtų autorių darbuose nagrinėjami ne bendrojo ugdymo mokyklų paauglių socialinės kompetencijos rodikliai, o paauglių, gyvenančių globos institucijose ir pilnose šeimose, socialinė kompetencija lyties aspektu. Buvo atskleista, kad vaikinių ir merginų, gyvenančių panašiomis sąlygomis socialinės kompetencijos (pasitikėjimas savimi, atsparumas nesėkmėms ir kritikai, gebėjimas reikšti jausmus, paprašyti paslaugos, nenuolaidumas, gebėjimas pareikalauti, nesijautimas kaltu) įverčių lygis nėra susijęs su pa-

auglių lytimi. Taigi galima teigti, kad mūsų tyrimo rezultatai iš dalies atitinka D. Šervynienės ir S. Laškienės (2008), nagrinėjusių sportuojančių ir nesportuojančių paauglių vertybinės orientacijos kaip socialinės kompetencijos veiksnius tyrimo duomenis. Išanalizavus socialinės kompetencijos veiksmių rezultatus [17], atskleisti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp sportuojančių ir nesportuojančių paauglių pagal kai kuriuos socialinės kompetencijos rodiklius: labiau linkę pasitikėti savimi sportuojantys vaikinai ir sportuojančios merginos, o nesportuojančios merginos geba labiau parodyti savo teigiamus ir neigiamus jausmus, juos verbalizuoti, aptarti su kitu asmeniu, dažniau linkę kontaktuoti su pažįstamais ir nepažįstamais žmonėmis sportuojantys vaikinai, o nesportuojantiems paaugliams būdingas didesnis nenuolaidumas. Be to, yra mokslinių darbų [19], kurie rodo, kad paauglių dalyvavimas sportinėje veikloje didina merginų ir vaikinių bendrąjį pasitikėjimą savimi, tačiau tiek sportuojantys, tiek nesportuojantys vaikinai pasitiki savimi labiau nei merginos. Nors ir netyrėme sportuojančių, fiziškai aktyvių, ir nesportuojančių studentų, šiuo atveju tyrimo duomenys neprieštarauja mūsų tyrimo rezultatams. Tenka konstatuoti, kad pasigendama tiek lietuvių, tiek užsienio mokslininkų tyrimų, nagrinėjančių kompleksiskai 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklius pagal lytį. Mokslinėje literatūroje dažniau galima aptikti duomenų tik apie atskirus merginų ar vaikinių socialinės kompetencijos komponentų – sprendimų priėmimo, savęs pažinimo, empatijos [3], bendravimo [4], emocijų, savęs kontrolės [7], elgesio, problemų sprendimo [9], pasitikėjimo savimi [22] – skirtumus.

Išvados

Išanalizavus vidurinių mokyklų 15–16 metų paauglių socialinės kompetencijos rodiklius pagal lytį, nustatyta, kad paauglių vaikinių bendras pasitikėjimas, atsparumas nesėkmėms ir kritikai didesnis ($p < 0,05$) nei merginų, o 15–16 metų paauglių merginų gebėjimas reikšti jausmus, gebėjimas paprašyti paslaugos vertinamas palankiau ($p < 0,05$). Tyrimo rezultatai parodė, kad statistiškai patikimas skirtumas tarp vidurinių mokyklų vaikinių ir merginų pagal nenuolaidumą ($p > 0,05$), galėjimą pareikalauti ($p > 0,05$) ir nesijautimą kaltu ($p > 0,05$) nenustatytas.

Literatūra

1. Azam A., Hanif R. Impact of parents' marital conflicts on parentau attachment and social

- competence of adolescents. *European journal of developmental psychology*, 2011, 8 (2), p. 157–170.
2. Buivydaitė S., Palujanskienė A. The possibilities of children and young teenagers social competence development in family and school. *Journal of US-China public administration*, 2012, 9, (5), p. 578–585.
 3. Craig K., Jorgensen R. S., Schroder K. E., Suchday S., Sherwood A. Vigilance to a persisting personal threat: unmasking cardiovascular consequences in adolescents with the social competence interview. *Psychophysiology*, 2004, 41, p. 1–6.
 4. Craig-Unkefer L. A., Kaiser A. P. Improving the Social Communication Skills of At-Risk Preschool Children in a Play Context. *Topics in Early Childhood Special Education*, 2002, 22 (1), p. 3–14.
 5. Juodaitytė A. *Vaikystės fenomenas: socialinis-educacinis aspektas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
 6. Lekavičienė R. *Socialinės kompetencijos vertinimo metodologijos modifikavimas*. Daktaro disertacija. 2000, Kaunas: VDU.
 7. Merrell K. W., Felver-Gant J. C., Tom K. M. Development and Validation of a Parent Report 6. Measure for Assessing Social-Emotional Competencies of Children and Adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 2011, 20 (4), p. 529–540.
 8. Myrick S. E., Martorell G. A. Sticks and stones may break my Bonos: protective factors for the effects of perceived discrimination on social competence in adolescence. *Personal relationships*, 2011, 18, p. 487–451.
 9. Molinuevo B., Bonillo A., Pardo Y., Doval E., Torrubia R. Participation extracurricular activities and emotional and behavioral adjustment in middle childhood in Spanish boys and girls. *Journal of community psychology*. 2010, 38 (7), p. 842–857.
 10. Lukšienė M. *Jungtys*. Vilnius: Alma littera, 2000.
 11. Lukšienė M. *Pilietiškumo ugdymas. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos leidybos centras, 1994.
 12. Samašonok K., Gudonis V. Paauglių, gyvenančių globos institucijose ir pilnos šeimos, socialinė kompetencija: lyties ir amžiaus ypatumai. *Ugdymo psichologija*. 2008, 19, p. 18–30.
 13. Sorlie A. M., Hagen A. K., Ogden T. Social competence and antisocial behavior: continuity and distinctiveness across early adolescence. *Journal of research on adolescence*. 2008, 18 (1), p. 121–144.
 14. Spence S. H. Social skills training with children and young people: theory, evidence and practice. *Child and adolescent mental health*, 2003, 8 (2), p. 84–96.
 15. Spence S. H., Donavon C. Brechman-Toussaint M. The treatment of childhood social phobia: The effectiveness of a social skills training-based, cognitive-behavioural intervention, with and without parental involvement. *Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines*, 2000, 41, p. 713–726.
 16. Surikova S. Socio-educational transaction approach to development of social competence for primary school students at risk of social exclusion on the social-cultural context of national minority (Russian) school. *Tiltai*, 2007, 3, p. 73–94.
 17. Šertvytienė D., Laskienė S. Sportuojančių paauglių vertybinės orientacijos kaip socialinės kompetencijos veiksnys. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 2008, 4 (71), p. 104–110.
 18. Trew K., Scully D., Kremer J., Ogle S. Sport, leisure and perceived self-competence among male and female adolescents. *European Physical Education Review*, 1999, 5 (1), p. 53–73.
 19. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. Moksleivių socialinės kompetencijos ugdymo galimybės. *Pedagogika*, 2007, t. 86, p. 99–104.
 20. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. Bendraamžių atstumtų ir izoliuotų paauglių socialinių gebėjimų lavinimas. *Specialusis ugdymas*, 2008, 2 (19), p. 22–30.
 21. Vyšniauskytė-Rimkienė J., Kardelis K. Paauglių socialinės kompetencijos raiška įvairaus sociometrinio statuso grupėse. *Pedagogika*, 2004, t. 71, p. 85–90.
 22. Wisniewski S. A., Gaier E. L. Causal attributions for losing as perceived by adolescents. *Adolescence*, 1990, 25, p. 239–247.

Summary

Šarūnas Šniras

SOCIAL COMPETENCE OF SECONDARY SCHOOLS ADOLESCENTS

Indicator of social competence of secondary schools adolescent boys and girls aged 15–16 is analysed in the article.

The aim of the investigation is to reveal the level of the indicators of social competence of adolescents aged 15–16 according to their sex.

Social competence of secondary schools adolescents aged 15–16 is the object study. 371 adolescents (192 girls and 179 boys) aged 15–16 from secondary schools participated in the study. The results of the research that evaluation of boys and girls from secondary schools according to some level of indicators is different. While comparing distribution

of different groups of boys and girls according to the level of indicator of social competence statistically reliable difference was revealed: according to general trust ($\chi^2(2) = 8.76$; $p < 0.05$), resistance to failure and criticism ($\chi^2(2) = 7.57$; $p < 0.05$), ability to express feelings ($\chi^2(2) = 6.84$; $p < 0.05$), ability to ask for help ($\chi^2(2) = 9.08$; $p < 0.05$). The results showed that adolescents boys of secondary schools have a higher level of indicators of general self-confidence ($p < 0.05$), resistance to failure and criticism ($p < 0.05$) than girls.

It was revealed that girls and disposed to express then feelings ($p < 0.05$) and are able to ask for help more often ($p < 0.05$) than boys.

However evaluation of secondary schools boys and girls statistically reliably was not different according to such indicators of social competence as uncompromise ($p > 0.05$), ability to demand ($p > 0.05$), not to feel guilty ($p > 0.05$).

Keywords: secondary schools, adolescents, social competence.

*Lietuvos sporto universitetas
Iteikta 2013 m. kovo mėn.*